

**ПРОСВІТНИЦЬКА ФУНКЦІЯ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК
ЯК ВІДПОВІДЬ НА НОВІ ЗАПИТИ СУСПІЛЬСТВА:
ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД**

*(оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та
неопублікованими документами)*

«Якщо ви сприймаєте бібліотеку як полицю з книжками, вона може здатися вам застарілою і несучасною в тому світі, де книги вже існують в електронному вигляді. Але це фундаментальна помилка».

Ці слова належать сучасному британському письменнику Нілу Гейману. Лекцію, присвячену важливості читання та збереженню таких явищ, як бібліотеки і бібліотекарі, він представив 2013 року в Лондоні під патронатом Агентства читання (The Reading Agency) – благодійної організації, чия місія полягає в тому, щоб дати всім рівні шанси в житті та допомогти стати впевненими й зацікавленими читачами. Тому що, як кажуть, все змінюється, коли ми читаємо.

Відповідно до недавнього дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*), Велика Британія – це єдина країна, де населення старшого віку більш грамотне і більш численне, ніж населення молодшого віку. Говорячи іншими словами, діти менш освічені в порівнянні зі своїми батьками. Вони менше здатні орієнтуватися в світі, розуміти його, вирішувати проблеми. Їх легше обдурити й заплутати, у них менше можливостей змінити власний світ, вони менш працездатні тощо. Ніл Гейман висловив побоювання, що Англія як країна впаде під натиском більш розвинених націй, тому що їй не буде вистачати кваліфікованої робочої сили. «Я вважаю, що у нас є відповідальність перед майбутнім. Відповідальність і зобов'язання перед дітьми, перед дорослими, якими стануть ці діти, перед світом, в якому вони будуть жити», – наголошує він.

Бібліотеки – це ворота в майбутнє. Тож дуже шкода, що по всьому світові ми бачимо, як місцева влада розглядає закриття бібліотек як легкий спосіб зберегти гроші, не розуміючи, що вони обкрадають майбутнє, щоб заплатити за сьогоднішній день. Вони закривають ворота, які повинні бути відкритими.

На думку Ніла Геймана, в ХХІ столітті люди не зовсім розуміють, що таке бібліотеки та яке їхнє призначення. Бібліотека – це, насамперед, свобода. Свобода читати, спілкуватися. Це дозвілля, притулок, це доступ до інформації. І тут має значення власне природа інформації, адже інформація має ціну. А правильна інформація – безцінна, зазначає він.

Дійсно, багатство бібліотеки, її життєздатність і життєдайність – в інформаційному ресурсі, форми матеріальної фіксації, канали передачі якого невпинно змінюються, збагачуються, ускладнюються. Все це постійно оновлює суспільне інформаційне середовище, в яке бібліотека органічно включена, і однією з базових ланок якого вона була досі.

Функціонування сучасної бібліотеки завжди є відображенням стану інформаційного середовища і відповіддю на його нові запити. Так, з появою комп'ютерів, гаджетів та інших нових засобів зв'язку змінилися і бібліотечні сервіси. Сучасні читачі комп'ютерно грамотні, оснащені мобільними телекомунікаційними приладами. Вони хочуть брати багато й робити це на відстані. А, отже дистанційне обслуговування стає однією з визначальних рис інфосередовища, і бібліотек в тому числі.

В останні роки ми відійшли від браку інформації і підійшли до перенасичення нею. За словами Еріка Шмідта, голови Ради директорів компанії Google, тепер кожні два дні людська раса створює стільки інформації, скільки ми виробляли від початку нашої цивілізації до 2003 року. Нам потрібна допомога. І бібліотекарі допомагають орієнтуватися в світі інформації.

Бібліотеки проти розриву в грамотності між поколіннями, отже їхня просвітницька функція виходить на новий рівень.

По-перше, це навчання комп'ютерній грамотності. Бібліотеки в цьому випадку виступають з'єднувальними ланками: між типами культур, між поколіннями, що виростили в окремих інфосередовищах – традиційних і цифрових, між типами інформаційних ресурсів.

А ще бібліотеки – це місце, де люди, в яких немає комп'ютера або доступу до інтернету, можуть вийти в мережу. Це дуже важливо за часів, коли ми шукаємо роботу, розсилаємо резюме, оформляємо пенсію в інтернеті. Маса можливостей і потреб. Одним словом, треба шукати місце бібліотек у навчанні протягом всього життя, всім поколінням.

Майбутнє бібліотек – у багатстві, новизні, якості сервісу. Поки що тут основне: видача документів, доступ до електронних баз, абонемент, бібліографічні, фактографічні, книгознавчі довідки, консультації, переважно такого ж плану. Традиційний набір. Він необхідний, але вочевидь недостатній.

Розвиток бібліотечних послуг передбачає роботу в трьох вузлових комплексах: забезпечення доступу до ресурсів, урізноманітнення видів послуг і створення комфортних психологічних умов співпраці бібліотекаря і читача, ко-

ристувача – всіх, хто звертається до бібліотеки за знаннями, інформацією, порадами. В цьому аспекті змінюється стратегія підготовки і перепідготовки бібліотечних кадрів. Сьогодні це гармонія традиційного та нового. Звідси можливий приток нових людей і нових ідей в бібліотеку.

Бібліотеки майбутнього мають безмежні можливості. Той, хто ці можливості побачить і реалізує, той буде на крок попереду інших [1; 2; 3].

Показовим є приклад тієї ж таки Великої Британії, де в царині бібліотечної справи досягнуто значних успіхів. Зокрема це стосується осучаснення бібліотек.

20 вересня 2017 року в Києві, у приміщенні Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка для дітей, відбулася зустріч британських експертів з представниками української бібліотечної спільноти, на якій вони поділилися своїм досвідом успішного розвитку галузі.

Коли розпочалася економічна криза, британці вийшли на мітинг, а потім зрозуміли, що варто самим змінювати ситуацію. Так розпочалася історія про те, як британські бібліотеки пристосувалися до нових умов і досягли успіху. Про це, а також про роль бібліотек у житті спільноти розповіли Зорина О'Доннелл, експерт з питань місцевого самоврядування і розвитку громадянського суспільства, та Астрід Девіс, член професійної асоціації бібліотекарів Великої Британії.

За створення якісної бібліотечної служби у Великій Британії відповідальні сьогодні місцеві ради. Рада, котра дбає про розвиток бібліотек, підпорядковується державному секретарю з культури, ЗМІ і спорту. Він, в свою чергу, наглядає за якістю бібліотечної служби по всій країні та сприяє її розвитку.

Для практичної допомоги створено Раду мистецтв – окрему для кожного регіону: Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. Держава надає їм кошти та визначає основні напрями розвитку. Тому Ради оголошують конкурси на отримання грантів. Відповідно, бібліотеки отримують кошти на конкурсних засадах для реалізації певного проекту. «Бібліотеки звикли до такої програми і дуже активно нею користуються», – зауважує Зорина О'Доннелл.

У 1997 році, коли почався активний розвиток технологій, держава запросила організацію The People's Network для аналізу стану бібліотек та розробки нової стратегії. Тоді ж організація в звіті «Народна бібліотека» оприлюднила нове бачення розвитку. Завдяки цьому до початку XXI століття майже всі бібліотеки обладнали комп'ютерами та доступом до Інтернету. Тоді ж почався процес сканування книг та створення Національної цифрової бібліотеки.

У 2011 році в державі було прийнято закон про вокалізм, завдяки якому місцеві громади змогли надавати бібліотечні послуги та створювати громадські бібліотеки. Однак, коли почалася криза, фінансування зменшилося майже до 60 %. Та люди не були готові відмовлятися від бібліотек. Вони вийшли на вулиці з гаслом: «Врятуйте нашу бібліотеку».

Тоді держава дозволила створити кілька пілотних проектів громадської бібліотеки. Після їх успішного розвитку дослідники запропонували шляхи отримання додаткових прибутків: контракти з державними та приватними організаціями (консультації, приймання заявок, допомога людям); торгівля надлишком книжок, сувенірами, а також харчами та напоями; платні послуги (дослідницькі роботи, доступ до інтернету, користування принтерами та копіювальними апаратами, оренда приміщень чи окремих обладнаних робочих місць). Тобто, під платними послугами розуміють ті, які не входять до сфери основної діяльності бібліотеки.

Зараз така модель взаємодії чітко розмежує права і можливості обох сторін. Так, громада орендує і використовує приміщення, сплачує рахунки, організовує роботу бібліотеки, замовляє книги та підтримує національну кампанію підвищення грамотності. Натомість держава зберігає у своїй власності книжковий фонд, купує книжки, диски та інші матеріали, підтримує сталий розвиток бібліотек і навчає волонтерів.

До речі, волонтерство розглядається у Великій Британії як «повернення боргу громаді», частіше після виходу на пенсію. Воно активно заохочується державою. Переважна більшість людей тут має досвід волонтерства, отриманий ще в дитинстві та юності, або під час періоду безробіття.

Астрід Девіс, кваліфікована бібліотекарка з 20-річним досвідом, ознайомила учасників заходу з цікавою презентацією про бібліотечну мережу графства острова Уайт, де функціонує 11 стаціонарних бібліотек, з яких 5 – волонтерські, а також 2 тюремні та 2 мобільні бібліотеки.

Згідно з наданою інформацією, в місті Ньюпорт, адміністративному центрі графства, проживає 23 тисячі 957 мешканців, і працює книгозбірня, яка має ім'я Лорда Луї Маунтбеттена, або просто «Лорд Луї». Її фонд складає 32163 книжки для дорослих та дітей, 73 % з них – придбано після 2007 року. А кількість відвідувань становить в середньому 726 на день, але коливається в рамках 500–1000.

В бібліотеці 7 працівників з кількістю робочих годин – від 7 до 37 на тиждень, залежно від посадових обов'язків. Так, щодня працює четверо, а на час проведення заходів можливий вихід додаткових працівників.

Графік роботи «Лорд Луї»: понеділок-субота, неділя – вихідний. Кожен день бібліотека працює з 9.00 до 17.30, а в четвер з 11.00 до 19.00.

Бюджет у 2016/17 роках становив £253079, з яких 60 % склали витрати на заробітну плату. Прибуток бібліотеки – 8,5 % від загального бюджету, який було отримано від оренди приміщення іншими організаціями, продажу списаних книжок тощо.

Серед важливих складових успіху Британських бібліотек загалом: чітке позиціонування щодо пріоритетів громад, широке використання можливостей цифрових технологій, участь партнерів і зацікавлених сторін і, безсумнівно,

внутрішня спроможність, включаючи бажання підтримувати зміни. Таким чином, громади у Великій Британії стають сильнішими й стійкішими, що сприяє економічному процвітання [4; 5].

Наразі подібний досвід впроваджується в Україні, зокрема, на Тернопільщині.

«Якою має бути сучасна бібліотека? Які нові послуги вона має надавати? Як рекламувати бібліотеку?» – ці та інші питання обговорили в Тереховлянській, Підволочиській та Шумській об'єднаних територіальних громадах Тернопільської області 29–31 серпня 2017 року. Цей захід відбувся в рамках проекту «Трансформація бібліотек в сучасні центри розвитку громад», що впроваджується Благодійним фондом «Бібліотечна країна» у співпраці з Всеукраїнською громадською організацією «Громадянська мережа «Опора» за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні в рамках національного проекту «Підтримка реформи децентралізації в Україні».

Кількість учасників – більше 80-ти осіб, серед котрих як працівники бібліотек, так і користувачі бібліотечних послуг. Всі присутні погодилися з думкою, що бібліотека має відповідати сучасним вимогам, бути центром інформації, освіти та дозвілля для громади.

«Зараз проект реалізовано десь на 50 %. У результаті колективної праці учасники вже створили модель ідеальної бібліотеки майбутнього, а також спланували конкретні заходи, які бібліотекарі можуть організовувати: проводити безкоштовні консультації різних спеціалістів, влаштовувати кінопокази, організувати курси іноземних мов та занять з йоги, проводити вуличні книжкові акції, створювати дитячі ігрові зони та багато іншого», – розповіла Л. Шум, голова БФ «Бібліотечна країна» [6].

Однак за нинішніх умов бібліотеки в нашій країні є не стільки книгосховищами, скільки центрами спілкування, діалогу, неформальної освіти та дозвілля. Особливо це відчувається на територіях, які постраждали від конфлікту на сході України, там, де велика кількість переселенців, які мають потребу в освітніх та реабілітаційних послугах.

Але і самі бібліотеки переживають складні часи. Деякі з них, евакуйовані у зв'язку з проведенням АТО, мають налагоджувати роботу в нових умовах.

В головній книгозбірні нашої країни – Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого – наприкінці червня нинішнього року відбулися презентація фотопроєкту та відкриття фотовиставки «Відродження бібліотек сходу України». Реалізація проекту стала можливою завдяки «Бібліотечній країні» за сприяння Програми національних обмінів, що фінансується Європейським Союзом та Національним фондом підтримки демократії (США).

Більшу частину експозиції склали фотографії, що висвітлюють становище бібліотек в Донецькій та Луганській областях, зокрема містах Слов'янськ, Кра-

маторськ, Покровськ, Старобільськ та інших, їх відродження та становлення як центрів громади та підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Виступаючи перед учасниками презентації, голова БФ «Бібліотечна країна» Л. Шум зазначила: «Ми відвідали бібліотеки в містах Костянтинівка, Слов'янськ, Краматорськ та Покровськ. Фонд раніше допомагав поповнювати книжкові фонди бібліотекам Донецької та Луганської областей. Бібліотеки на Сході несуть наразі значущу роль як місця надання допомоги та реабілітації внутрішньо-переміщеним особам. На базі бібліотек діють консультаційні бюро для переселенців, де можна безкоштовно отримати консультацію юриста та психолога. Бібліотеки організують освітні курси, клуби за інтересами, заняття та свята для дітей, також можна безкоштовно користуватися Інтернетом та врешті читати нову літературу».

Г. Петрова, директор Наукової технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету, підкреслила, що сьогодні, в умовах розпалу інформаційної війни, роль бібліотек не можна недооцінювати. Адже доступність великих масивів інформації та некерованість інформаційними потоками стає реальною загрозою. Цей факт накладає на бібліотекаря відповідальність перед суспільством. «Ми маємо навчитись самі і навчити наших користувачів розрізняти дезінформацію, аналізувати і протистояти агресивній пропаганді», – закликала вона колег.

Директор Костянтинівської центральної міської публічної бібліотеки Т. Оратовська поділилася з учасниками презентації цікавою розповіддю про свій заклад. Так, після початку українсько-російської гібридної війни Костянтинівка опинилася в абсолютно новій для себе ситуації, коли насильницький конфлікт став частиною життя місцевої громади. Використовуючи широкі можливості та інтелектуальні надбання, бібліотека привернула до себе багато прихильників шляхом безперервної участі в житті громади. Наразі бібліотека виконує чимало місій: це своєрідний довідковий, інформаційний, освітній центр та місце реабілітації соціально незахищених верств населення, особливо внутрішньо переміщених осіб.

В. Здибель, заступник директора Центральної бібліотеки міста Слов'янськ, розповіла про нові часи, які почалися для бібліотеки Слов'янська з квітня 2014 року. «Три місяці окупації змусили багатьох жителів Слов'янська зробити свій вибір. І бібліотека зіграла в цьому не останню роль. Вона працювала в часи окупації міста російськими найманцями й була осередком тепла, надії, віри та спілкування. Незважаючи на те, що в місті не було світла люди все одно приходили за книгами, за добрим словом. Сьогодні бібліотека – це центр громади, центр українства та патріотизму, переможниця багатьох конкурсів, отримувач грантів та реалізатор проектів. На базі бібліотеки працює патріотичне об'єднання „Славні дівчата”, які плетуть маскувальні сітки та „кікімо-

ри” для бійців ЗСУ. В бібліотеці працюють безкоштовні курси української мови. Інформаційно-ресурсний центр „Вікно в Америку” навчає дітей та дорослих англійської мови. Переселенці знаходять для себе куточок для спілкування, отримання нових знань, відвідують тренінги та просто відпочивають душою. Перевиховувати „старих” немає сенсу. Треба навчити „малих” любити свою Батьківщину. І бажано особистим прикладом», – наголосила вона [7].

Після презентації в Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого фотопроект «Відродження бібліотек сходу України» перемістився в стіни Верховної Ради України, де його було представлено 3 жовтня 2017 року. Головна мета – привернути увагу політичної еліти до сучасного стану бібліотек України та потреби їхньої модернізації.

Слід зауважити, що за статистикою бібліотечні фонди України на 80 % складаються з книг радянського періоду, яким налічується від 30 років і більше. На закупівлю нових книг держава витрачає 1–2 % коштів від загального фінансування бібліотечної галузі. Новинки українських видавництв не потрапляють в бібліотеки. В Україні на душу населення закупається 0,02–0,05 книг на рік, тоді як в Західній Європі – це 1 книга. 27,6 % публічних бібліотек в Україні мають комп’ютери. Електронні каталоги обліку книжкового фонду ведуть 2,5 % публічних бібліотек.

Серед присутніх на заході: народні депутати України М. Княжицький, В. Сюмар, Я. Дубневич, О. Юринець, О. Ревега та інші, які подарували Фонду книжкові новинки для передачі їх в бібліотеки України, а також голова Комітету Верховної Ради у закордонних справах Г. Гопко і представники БФ «Бібліотечна країна»: його засновниця Т. Сухенко та голова наглядової ради Ю. Гусєв.

У виступах учасників йшлося, зокрема, що на противагу нашим бібліотекам книгозбірні в європейських країнах є високотехнічними, сучасними інформаційними центрами, де на полицях немає місця застарілим книжкам: «На жаль, в розрізі реформування нашої країни держава за залишковим принципом згадує про розвиток бібліотек. Але бібліотеки повинні мати стратегічне значення для держави, це – інвестиція в майбутнє, а також сприяння економічному зростанню та безпеці громади» – Ю. Гусєв; «Бібліотечна сфера України потребує корінної реформи та модернізації. Це передбачає багато змін, зокрема зміни критеріїв оцінки ефективності бібліотек, кваліфікаційних вимоги до кадрів, перегляд нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками, норм комплектування на душу населення, створення єдиного електронного каталогу тощо. А у нас в 80 % публічних бібліотек наразі відсутній навіть інтернет» – Т. Сухенко; «Необхідно провести декомунізацію бібліотек, їх реформу. В умовах війни важливо посилювати інформаційний фронт. Важливо, щоб сучасні книжки потрапляли в бібліотеки» – Г. Гопко [8].

Як сказав в одному зі своїх інтерв'ю О. Красовицький, видавець, генеральний директор і власник видавництва «Фоліо», декомунізація на сьогодні в публічних і шкільних бібліотеках «не пройшла». Адже 70 % бібліотечного фонду – це радянські книжки. «Якщо ми відкриємо кожен передмову в кожній книжці – побачимо історії про „добраго дедушку Ленина”», – зазначив він, додавши, що тепер за оновлення бібліотечного фонду й наповнення його сучасною українською літературою відповідає місцева влада [9].

Дещо з іншого ракурсу подивився на проблему український письменник А. Любка: «Одного разу мене запросили виступити в Сокальській виправній колонії (Львівська область)... А потім я попросився подивитися їхню бібліотеку. Вона дуже зачитана. Ув'язнені читають майже всі. Але книжки там на рівні 1960-х. Майже немає виданих у незалежній Україні. У тому закритому просторі бібліотека могла б бути не лише засобом перевиховання, а й способом інтегрувати цих людей в суспільство. Сучасна література цікава тим, що описує сучасне життя та проблеми. А ці люди читають радянські романи про піонерів, які не мають художньої цінності. Такі речі треба виправляти...». Навіть більше, в Україні людина в райцентрі й у маленькому селі майже не має доступу до книжки. «Крім бібліотеки, в якій стоїть 50 томів умовного Горького, в яких навіть сторінки не розрізані. Треба створити ситуацію, коли книжка знаходитиметься у зоні доступу», – зауважує А. Любка [10].

Література, якою комплектуються бібліотеки, – це стратегічно важлива річ, особливо в сьогоднішній політичній ситуації. Які книги потрібні нам зараз?

«Книга – річ наївна, а від того фактично незнищенна. Наївна через химерне бажання пояснити хоча б частинку Всесвіту, а незнищенна – бо це бажання невід'ємно супроводжує культурні процеси...» – цими словами Міністр культури України Є. Нищук приєднався до флешмобу «Читай українське» (#читайукраїнське), який розпочав Український інститут книги (УІК) в листопаді цього року.

За словами Міністра, українські письменники – бажані гості на світових літературних майданчиках, та й цікавість до України на міжнародних книжкових форумах, на кшталт Франкфуртського книжкового ярмарку, свідчить – українська книга впевнено займає своє важливе місце у світовому контексті. Окрім того, Є. Нищук впевнений, що Міністерству культури спільно з Українським інститутом книги та усією командою вдасться розпочати активне й очікуване реформування цієї сфери» [11].

Наразі Мінкульт проводить роботу з підписання договорів з видавництвами і найближчим часом розпочнеться закупівля 138 назв видань загальним накладом понад 522 тис. примірників для розповсюдження серед публічних бібліотек по всіх регіонах України. Перелік видань для поповнення фондів публічних бібліотек, а також список організацій-отримувачів літератури для пода-

льшого розповсюдження її серед публічних бібліотек регіонів з урахуванням їхніх заявок та потреб, схвалено колегією Міністерства культури України та затверджено відповідним наказом [12].

БФ «Фундація Дарини Жолдак» разом з партнерами – «Новою поштою» і «Книголавром» – поповнить фонди дитячих бібліотек по всій країні новими україномовними книжками. Нова акція фонду має назву «100000 нових книжок – дітям». Її мета – зібрати кошти на закупівлю 100 тисяч нових книжок українською мовою від найкращих вітчизняних видавництв, а також зацікавити читанням тисячі дітей. Долучитися до акції може кожен охочий, придбавши акційну наліпку вартістю 5 грн у мережі відділень «Нова пошта» по всій Україні. Виручені кошти підуть на закупівлю книжок для 500 активних бібліотек по всій Україні [13].

Бібліотека без книг – це можливо? Так, можливо – на досвіді Луганської обласної універсальної наукової ім. Горького (ЛОУНБ). Про це розповіла заступник директора бібліотеки С. Моїсєєва для колег з Тернопільщини на семінарах «Сучасні тенденції в розвитку бібліотек» 10–12 жовтня.

Евакуйована з Луганська бібліотека опинилася без книг, приміщення та більшості працівників. Її директор, І. Риб'янцева, змогла вивезти тільки статутні документи та печатку з окупованого Луганська. Тож перший час було дуже складно, оскільки треба було шукати нетрадиційні форми залучення користувачів. Та сьогодні вона розбудовує роботу бібліотеки в Старобільську, на контрольованій державою території області, практично з нуля і за новою концепцією, створюючи сучасний інформаційний центр [14].

Луганська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького, або Good library, на сьогодні являє собою незаангажований, зовсім новий вільний простір. Нинішня бібліотека не має такого приміщення-гіганта, яке було за часів мирного неба над Луганськом, а її полицки не заповнено десятками тисяч книжок. Також не має колись численної «робочої сили». Проте Good library має молоду, креативну команду, багато нових ідей та величезне бажання зламати систему бібліотечної справи, зруйнувати назавжди незграбні штампи щодо бібліотек.

Справжньою службою порятунку став методичний центр ЛОУНБ – середовище, яке надає нові можливості бібліотечним працівникам регіону. Як зауважують на сайті Good library, ця служба є повітряною кулею бібліотеки: «... ми мандруємо різними куточками області, скидаємо мішечки з різними знаннями іншим бібліотекарям, а іноді забираємо колег із собою до країни Саморозвитку :)» [15].

Через рік роботи бібліотека вже має 5 тис. читачів, 7 тис. нових видань, 30 працівників та нове сучасне приміщення.

Для залучення користувачів молода команда бібліотеки генерує цікаві, креативні заходи. Наприклад, С. Моїсєєва розповіла учасникам семінарів про організацію сучасного простору в бібліотеках, бібліотечний брендінг, які знан-

ня має демонструвати сучасний бібліотекар, навела приклади цікавих ідей щодо просування читання та багато іншого [14].

Наприклад, заслуговує на увагу такий напрям комунікаційної політики ОУНБ, як бібліотечний моніторинг ЗМІ. Оскільки сучасна бібліотека перебуває в безперервному інформаційному полі, що породжує конкуренцію на ринку надання бібліотечних послуг. Тому, залучення користувачів стає стратегічно важливим для книгозбірні. Бібліотека діє у маркетинговій системі, в якій головна мета – позиціонувати себе як якісне джерело культурно-освітніх можливостей. У таких умовах постає необхідність моніторингу ЗМІ та Інтернет-ресурсів, які можуть стати «рятувальним колом» для бібліотекаря у просуванні бібліотечних послуг.

Близько 80 % інформації сучасні користувачі беруть з Інтернету, й лише 20 % припадає на інші джерела. Така статистика спонукає бібліотекаря підлаштовуватися під потреби користувачів. Відкритість і вільний доступ до новин про книгозбірню у всесвітній мережі допоможе залучити більше відвідувачів. Моніторинг спрямовано на простежування тих ресурсів, які допоможуть у просуванні інформації про бібліотеку – новин, постів, анонсів тощо. Зазвичай моніторинг охоплює такі елементи як спостереження за потенційними джерелами – місцевими, регіональними, обласними інтернет-ресурсами й газетами, встановлення контактів із потенційними ЗМІ-партнерами тощо.

Комунікація відбувається також шляхом розміщення матеріалів бібліотеки на сайтах та у газетах партнерів. Періодичність розсилки матеріалів ЛОУНБ становить 1–2 статті щомісячно. Обсяг надісланої інформації зазвичай складається із загального опису заходу, вражень відвідувачів (коротка цитатія, інтерв'ювання) та анонсу наступних заходів [16].

Крім того, велика увага приділяється формуванню іміджу бібліотеки в соціальних мережах. Тому, команда Good library взяла за основу просування організації у Facebook, оскільки ця мережа має більш, ніж мільярд користувачів. А для того, щоб робота в соцмережі не виглядала випадковою, а отже, хаотичною, цю роботу було структуровано. Найперше – надану інформацію вирішили подавати під гештегами, наприклад, #lounb_читає, #lounb_інфо, #goodlibrary. Друге – рубрики, якщо вони не нові, виходять у певні дні тижня. Наприклад, щопонеділка виходять дві рубрики – «Слово дня» та «Українська мудро та», щовівторка та щоп'ятниці – огляди, щочетверга – «Здорова мова».

Аналізуючи роботу, в команді дійшли висновку, що найбільшою популярністю користуються публікації про заходи, організовані бібліотекою, або івенти, в яких бібліотекарі брали участь, та огляди книг. Наступними у рейтингу за популярністю знаходяться публікації для залучення нових користувачів загально-пізнавального характеру: #здоровамова, що турбується про культуру мови, та #укрмудрота, яка ділиться найяскравішими українськими фразеологізмами. Станом на вересень поточного року сторінцку ЛОУНБ у Facebook перегля-

нуло 1650 користувачів. І щодня приєднуються нові фолловери, тобті ті, хто підписується на новини бібліотеки.

Facebook є не єдиною соцмережею, у якій Good library себе позиціонує як креативна культурна спільнота. Робота також ведеться в не менш популярних Twitter, Instagram та каналі Telegram, що позитивно впливає на імідж бібліотеки.

Вибір на користь соцмереж був обґрунтованим і зваженим рішенням. Тому сьогодні, коли популярність та загальна кількість користувачів знаходиться на верхній позначці, їх трендовість не викликає сумніву. Важливо й те, що після евакуації бібліотечної установи використання соцмереж допомогло поширити інформацію про складне становище ЛОУНБ і залучити партнерів та допомогу від меценатів з усієї країни та поза нею [17].

Окремо можна виділити сучасний підхід ЛОУНБ щодо роботи з молоддю, з поколінням NEXТ. Серед засад успішної політики щодо молоді – твердження, що ЗАВТРА – БУЛО ВЧОРА! Так, молодь користуватиметься сучасною бібліотекою, яка буде позиціонувати себе як центр дозвілля та спілкування; тренінговий, діловий мультимедійний центр; фабрика ідей для громади (перш за все для молодіжних громадських організацій); дискусійний клуб і коворкінг-центр; ігротека; і навіть місце, де призначають побачення, та просто безпечне місце для підлітків.

За таких умов бібліотеці, звичайно потрібен сучасний бібліотекар, який: вміє створювати блоги, інфографіку, відео та інші цифрові історії; налаштовувати Wi-Fi; вміти закачувати електронний контент (книги, журнали, ігри, навчальні курси); розробляти проекти і програми, цікаві поколінню NEXТ, тощо.

Щодо проблем вітчизняної бібліотечної галузі, команда Good library називає гостру кадрову проблему, зокрема це пасивність, відсутність мотивації, професійного честолюбства, професійне вигорання та загальне старіння кадрів [18].

Цей приклад боротьби Луганської обласної універсальної наукової ім. Горького за своє існування та за читача переконливо доводить, що українцям слід чимдуж намагатися позбавитися комплексу неповноцінності та цінувати свою унікальну можливість до самоорганізації.

Повертаючись до теми про важливість бібліотек і читання, наостанок можна навести важливі слова Ніла Геймана з його знаменитої лекції: «Ми повинні підтримувати бібліотеки. Використовувати бібліотеки, заохочувати інших користуватися ними, протестувати проти їх закриття. Якщо ви не цінуєте бібліотеки, значить, ви не цінуєте інформацію, культуру або мудрість. Ви заглушуєте голоси минулого і шкодите майбутньому. Ми повинні говорити нашим політикам, чого ми хочемо, голосувати проти політиків з будь-якої партії, які не розуміють ролі читання у формуванні справжніх громадян, політиків, які не хочуть діяти, щоб зберігати і захищати знання і заохочувати грамотність. Це не питання політики. Це питання звичайної людяності».

Ось приклад. Одного разу письменник був у Нью-Йорку, де почув розмову про будівництво приватних в'язниць, індустрії, що стрімко розвивається в США. Там, плануючи темпи росту цієї тюремної індустрії – скільки камер для ув'язнених знадобиться, приміром, через 15 років, – менеджери використовують найпростіший алгоритм, заснований на опитуваннях, що виявляють, який відсоток 10 і 11-річних дітей не вміє читати. І, звісно, не читає для власного задоволення. А спосіб зруйнувати дитячу любов до читання, це, звичайно, переконатися, що поруч немає книг. І немає місць, де діти б могли їх прочитати.

В цьому немає прямої залежності, тобто не можна сказати, що в освіченому суспільстві немає злочинності. Але взаємозв'язок між цими факторами очевидний – грамотні люди читають художню літературу.

Сьогодні існує думка, що ми живемо в «постграмотному» світі, де можливість отримувати сенс з письмового тексту вже вторинна, але ці дні пройшли. Слова зараз важливіші, ніж будь-коли. За допомоги слів ми досліджуємо світ, який поступово зісковзує в світове павутиння, тож ми прямуємо за ним, щоб спілкуватися. Але треба бути свідомими того, що ми читаємо, розуміти один одного, обмінюватися ідеями, спілкуватися, а програми-перекладачі роблять тільки гірше.

«... Я вірю, що ми повинні читати для задоволення, наодинці з собою і на публіці. Якщо ми читаємо для задоволення, якщо інші бачать нас за книгою, ми вчимося, ми тренуємо нашу уяву. Ми показуємо іншим, що читання – це добре. Одного разу Альберта Ейнштейна запитали, як ми можемо зробити наших дітей розумнішими. Його відповідь була простою і мудрою. Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумні, сказав він, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумнішими, читайте їм ще більше казок. Він розумів цінність читання і уяви. Я сподіваюся, що ми зможемо передати нашим дітям світ, де вони будуть читати, і їм будуть читати, де вони будуть уявляти і розуміти», – підсумовує письменник [1; 2].

«Бібліотеки мене виховали. Я не довіряю коледжам і університетам, я вірю в бібліотеки... Я отримав освіту в бібліотеці, не в коледжі», – сказав американський письменник, Рей Бредбері.

СПИСОК ПЕРШОДЖЕРЕЛ

1. Почему наше будущее зависит от библиотек, чтения и фантазии [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://izbrannoe.com/news/mysli/pochemu-nashe-budushchee-zavisit-ot-chteniya-i-voobrazheniya/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

2. Neil Gaiman: Why our future depends on libraries, reading and daydreaming [Електронний ресурс] / Neil Gaiman. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу:

<https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

3. Онищенко О. Оновлення інформаційного простору призвело до відповідних змін у суспільному світогляді [Електронний ресурс] / Інтерв'ю підготувала Т. Горенко. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=493:biblioteka-majbutnogo-2&catid=105&Itemid=410 (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

4. Квасневська Д. Бібліотека як серце громади: як у Британії осучаснили бібліотеки [Електронний ресурс] / Діана Квасневська. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/culture/2017/10/9/226877/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

5. Презентація для бібліотекарів Києва [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://livelibrary.com.ua/news/prezentatsiia-dlia-bibliotekariv-kieva> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

6. Публічні обговорення щодо майбутнього бібліотек в громадах [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://livelibrary.com.ua/news/publicni-obgovorennia-shchodo-maibutnogo-bibliotek-v-gromadah> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

7. Фотопроєкт «Відродження бібліотек сходу України» [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://livelibrary.com.ua/news/fotoproekt-vidrozhennia-bibliotek-shodu-ukrayini> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

8. Фотовиставка, присвячена бібліотекам у Верховній Раді України [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://livelibrary.com.ua/news/fotovistavka-prisviachena-bibliotekam-u-verhovnii-radi-ukrayini> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

9. Красовицький О. В шкільних бібліотеках декомунізація так і не відбулася [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://prm.ua/v-shkilnih-dekomunizatsiya-bibliotekah-tak-ne-vidbulasya-krasovitskiy/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

10. Лук'яшко К. Мінкульт створив Інститут книги [Електронний ресурс] / Катерина Лук'яшко. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_pismenniki-ce-lyudi-yaki-mozhut-lobiyuvati-posili-cikavi-yih-krayini-andrij-lyubka/782046 (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

11. Забужко, Жадан і депутати взяли участь у флешмобі про читання [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2017/11/24/zabuzhko-zhadan-i-deputati-vzyali-uchast-u-fleshmobi-pro-chitannya/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

12. Мінкульт поповнює публічні бібліотеки сучасними україномовними виданнями [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2017/11/10/minkult-popovnyuye-publichni-biblioteki-suchasnimi-ukrayinomovnimi-vidannyami/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

13. Дітям подарують 100 тисяч нових книжок [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2017/11/17/dityam-podaruyut-100-tisyach-novih-knizhok/> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

14. Семінар: сучасні тенденції в розвитку бібліотек [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://livelibrary.com.ua/news/seminar-suchasni-tendentsiyi-v-rozvitku-bibliotek> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

15. Про бібліотеку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://library.lg.ua/uk/pearl/about> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

16. Бібліотечний моніторинг ЗМІ як складова комунікаційної політики ОУНБ [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://library.lg.ua/uk/article/223> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

17. Формування іміджу бібліотеки у соціальних мережах [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://library.lg.ua/uk/article/378> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

18. Як залучати молодь до бібліотеки – презентація [Електронний ресурс]. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B-u48RBvKw4GwM12NE9OQWpITm8/view> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

19. Попов И. О скитаниях вечных и о Земле [Електронний ресурс] / Игорь Попов. – Текст. і граф. дані. – Режим доступу: <http://www.kbogu.ru/showarticle.-php?id=137990> (дата звернення: 30.11.2017). – Назва з екрана.

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.

голов. бібліограф відділу наукового аналізу та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування І. Г. Піленко

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 0,93. Б/т. Зам. 129. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278-85-12